

Karpun I.N. Production as object of financial crisis (bankruptcies)

Modern researches show that prosperity of the developed countries of the world is provided by the grounded realization of enterprise potential, as a fourth factor of production (equally with earth, labour and capital). Primary objective of enterprise, that sharp-edged reason of his existence, in a world economy it is accepted to name a mission. Therefore on the basis of general mission general production aims which must answer certain requirements are formed and set productions.

Keywords: financial crisis; efficiency of production; intensification of production; internal productivity; external productivity; diagnostics of bankruptcy; strategic crisis; factors of bankruptcy.

УДК 330.332; 336.717

Доц. Л.Г. Кльоба, канд. екон. наук –
НУ "Львівська політехніка"

**ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Досліджено суть, значення та умови оптимізації державного регулювання банківської діяльності. Проаналізовано вплив державного регулювання на розвиток банківської діяльності. Запропоновано враховувати корисність державного регулювання та витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності.

Ключові слова: банк; банківська діяльність; державне регулювання; регулювання банківської діяльності; інтенсивність державного регулювання; корисність регулювання; витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності; оптимізація державного регулювання.

Постановка проблеми. Сприяння неухильному зростанню економіки, добробуту населення та отримання прибутку є фундаментальною метою банківництва. Для досягнення цієї мети, особливо у тривалому періоді, необхідно забезпечити стабільний та високий рівень розвитку банків. Значний вплив на розвиток банків має державне регулювання їхньої діяльності. Тому, на нашу думку, окремого дослідження потребує сутність оптимізації державного регулювання банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У розвиток теорії банківської діяльності значний внесок зробили О.Д. Вовчак, В.І. Грушко, А.Я. Кузнецова, Б.Л. Луців, С.К. Реверчук, Т.С. Смовженко та інші дослідники. Однак окремі аспекти цієї проблеми з'ясовано не повністю, зокрема ретельнішого дослідження потребують питання, які стосуються оптимізації державного регулювання банківської діяльності.

Метою дослідження – розгляд питань, які стосуються оптимізації державного регулювання банківської діяльності.

Об'єктом дослідження є банківська діяльність в Україні.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади щодо оптимізації державного регулювання банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Банки мають величезний вплив на стабільність грошового обігу і розвиток економіки – вони залучають вільні кошти, надають кредити, здійснюють безготівкові розрахунки, обслуговують експортно-імпортні операції. Найменші порушення у виконанні цих функцій можуть заподіяти великої шкоди національній економіці, тому їх виконання з боку банків має бути бездоганим і гарантованим. Однак системні банківські

ризиків можуть загрожувати стабільності всієї економіки і добробуту населення. Тому постає питання: яким має бути оптимальний рівень державного регулювання банківської діяльності і як цей рівень можна визначати.

У фінансово-економічній літературі є певні спроби дослідити тему оптимізації державного втручання у банківську діяльність. Так, О.С. Любунь і К.Є. Раєвський пишуть про "нераціональне регулювання" як непередбачливість держави щодо наступних кроків банків, яка підлягає регулюванню [1, с. 18-19]. Інші дослідники намагаються замінити проблему недосконалого регулювання банківництва проблемою недосконалого банківського ринку, яка пов'язана з тенденцією до монополізації банківської сфери [2, с. 36]. На думку О.І. Хаб'юка, нерегульована або мало врегульована банківська діяльність породжує банківські кризи, які спричиняють витрати (наприклад, збитки вкладників, витрати на ліквідацію банків тощо) [6, с. 110]. Ф. Мішкін вважає, що надмірне регулювання банківської діяльності, яке обмежує отримання доходів, дає банкам стимул до здійснення фінансових новацій [3, с. 238].

Професор С. Від-Неббелінг розмірковує про "помилкове регулювання" [4, с. 58] і виділяє два види помилок: перший – держава втручається у банківський ринок тоді, коли втручання зовсім не потрібне; другий – держава зовсім не втручається у банківську діяльність, тоді коли таке втручання необхідне.

Чому такі помилки виникають? Це виникає внаслідок існування суперечностей між групами, які люблять послаблення регулювання, та групами особливих інтересів (менеджмент, власники, засновники, акціонери), які бажають утримати або збільшити свої доходи за допомогою державного втручання у банківництво. Адже держава може встановити високі бар'єри вступу на банківський ринок і це захищатиме діючі банки від нових конкурентів.

Носіями пропозиції необхідності регулювання діяльності банків є передусім політики, які переобираються і тому пропонують постанови або закони, які подобаються певним групам виборців. Пропонувати посилення регулювання можуть також бюрократи (державні службовці виконавчої владної вертикалі), яким регулювання гарантує хабарі, владу та престиж.

Нашою метою є з'ясування суті та шляхів оптимізації державного регулювання банківської діяльності у ринковій економіці. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- дослідити сутність і головні детермінанти оптимального рівня державного регулювання банківської діяльності;
- визначити та описати складові корисності державного регулювання банківської діяльності;
- проаналізувати компоненти витрат державного регулювання банківської сфери.

На нашу думку, інтенсивність державного регулювання банківської інвестиційної діяльності визначається відсотком заміни ринкового механізму державним втручанням. Якщо панує модель "вільного банківництва", то інтенсивність державного регулювання дорівнює 0 %. Якщо ж є модель чистої командно-адміністративної системи, тобто ринкові регулятори відсутні, то інтенсивність державного регулювання дорівнює 100 %. Зрозуміло, що таких крайніх форм організації економіки і банківництва у практиці не трапляється, однак у теоретичному узагальненні вони допустимі.

Можна сказати, що у системі "вільного банківництва" нерегульована банківська діяльність призводить до появи банківських криз, які спричинюють значні суспільні втрати. У цьому разі втрати від не регулювання є вищими за витрати регулювання. Інакше кажучи, корисність регулювання є вищою за витрати регулювання. У випадку командної економіки, банківська система не виконує покладені на неї функції, тому припускаємо, що витрати регулювання перевищують його корисність.

Отже, державне регулювання банківської діяльності є раціональним тоді, коли корисність регулювання переважає витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності. Водночас, оптимальним регулюванням називається така інтенсивність регулювання, коли різниця корисності регулювання та витрат, що пов'язані з регулюванням банківської діяльності, досягає максимуму.

Корисність державного регулювання банківської діяльності впливає із головних причин необхідності регулювання: стабілізація банківництва; забезпечення вкладів; забезпечення ефективності банківської системи.

Нестабільність банківської сфери стосується як окремих учасників економічної діяльності, так і всієї держави і суспільства. В умовах глобалізації нестабільність в окремих державах швидко може перерости у міжнародну нестабільність. Отож, зростання кількості тих, на кого негативно впливає нестабільність банківництва, підвищує (за всіх інших рівних умов) корисність державного регулювання банківської діяльності.

Необхідність забезпечення вкладів зумовлено кількома причинами. По-перше, вкладники не спроможні контролювати банки. По-друге, вкладники сподіваються, що їх збитки компенсує держава. З цього погляду держава зацікавлена в регулюванні банківської діяльності. Однак, на нашу думку, держава не повинна допускати банкрутства банків будь-якою ціною, оскільки це суперечить суті конкурентних принципів ринку. Державний регулятор повинен мінімізувати втрати вкладників і не допустити "морального ризику". Суть цього ризику зводиться до того, що банки втрачають стимул діяти обережно і провадять політику, яка оптимізує прибуток, але максимізує ризик, оскільки впевнені у державній підтримці у випадку загроз банкрутства [5, с. 23].

Забезпечення ефективності банківського сектору зумовлено тим, що: по-перше, монополізація банківського ринку може призвести до підвищення цін та погіршення якості послуг; по-друге, держава повинна стимулювати банки щодо вдосконалення методик оцінки ризиків. Усе це підносить корисність державного регулювання банківської діяльності на високий щабель у рейтингу суспільних цінностей.

Розглянемо визначник оптимізації рівня регулювання банківської діяльності – витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності.

Витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності, можна поділити на прямі та непрямі. До прямих витрат зачислимо витрати банків, які пов'язані з виконанням приписів державного регулятора. Це, наприклад, витрати на проведення перевірок органами нагляду, витрати з підготовки і надання звітності, витрати незадіяного капіталу (формування резервів під ризики), витрати на утримання структур банківського нагляду тощо.

Непрямими витратами можна вважати такі:

- витрати заміни ринкового механізму державним втручанням;
- витрати, які пов'язані з негативними стимулами для учасників банківської діяльності, наприклад, стимулювання сек'юритизації активів;
- витрати недосконалих державних втручань, які є неефективними;
- витрати невиконання банками регулятивних положень, що може бути зумовлено неприродними вимогами держави до банків, нечіткістю регулятивних положень, недостатнім контролем з боку регулятора та ін.

Найбільшою проблемою цього підходу до оптимізації рівня державного регулювання банківської діяльності є визначення кількісних обсягів корисності і витрат. Це зумовлено тим, що корисність і витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності, є дуже абстрактними поняттями і величинами. Корисність можна приблизно обчислити на основі оцінки витрат, які пов'язані з банкрутствами банків. Прямі витрати можна більш-менш визначити на основі даних обліку і статистики, а непрямі витрати обчислити не можливо.

Головними теоретичними інструментами дослідження оптимізації банківського регулювання є поняття "корисність регулювання" і "витрати регулювання". Державне регулювання банківської діяльності можна назвати раціональним, якщо корисність регулювання перевищує витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності, або оптимальним, якщо різниця корисності регулювання і витрат, пов'язаних з регулюванням банківської діяльності, є найбільшою.

Дослідження теорії оптимізації державного регулювання банківської діяльності нашою виходить на певні проблеми точності кількісного виміру корисності і витрат, пов'язаних з регулюванням банківської діяльності. Саме тому, у разі подальших досліджень цього питання, можливо, не варто зосереджуватись тільки на аналізі корисності або витрат, пов'язаних з регулюванням банківської діяльності.

Висновки. Інтенсивність державного регулювання банківської інвестиційної діяльності визначається відсотком заміни ринкового механізму державним втручанням.

У системі "вільного банківництва" нерегульована банківська діяльність призводить до появи банківських криз, які спричиняють значні суспільні втрати. У цьому разі втрати від не регулювання є вищими за витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності. Інакше кажучи, корисність регулювання є вищою за витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності. У випадку командної економіки, банківська система не виконує покладені на неї функції, тому що витрати, пов'язані з регулюванням банківської діяльності, перевищують його корисність.

Література

1. **Любунь О.С.** Банківський нагляд : підручник / О.С. Любунь, К.Є. Раєвський. – К. : Вид-во ЦНІ, 2005. – 416 с.
2. **Роговая Н.** Деякі теоретичні аспекти державного регулювання банківської діяльності / Н. Роговая // Економіка України. – 2004. – № 4. – С. 36-39.
3. **Mishking F.S.** The Economics of Money, Banking and Financial Markets / F.S. Mishking. – 7. Auflage. – Boston et al.: Pearson Addison Wesley, 2004. – 679 p.
4. **Wied Nebbeling S.** Wettbewerbstheorie und Wettbewerbspolitik ss 2003. – К? ln, 75 s.
5. **Уэр Д.** Основные принципы банковского надзора : пер. на рус. / Д. Уэр // Справочник о деятельности Центральных банков. – Лондон, 1996. – Т. 7. – 27 с.

6. **Хаб'юк О.І.** Оптимізація банківської регулятивної політики в Україні: питання теорії і практики : дис. ... д-ра екон. наук, Мюнхен. – 2006. – 426 с.
7. **Вовчак О.Д.** Державне регулювання банківської інвестиційної діяльності в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук / О.Д. Вовчак. – Львів, 2006. – 38 с.
8. **Головко А.Т.** Система банківського менеджменту : навч. посібн. / за ред. О.С. Любу-ня та В.І. Грушко / Головко А.Т., Грушко В.І., Денисенко М.П. та ін. – К. : Фірма "ІНКОС", 2004. – 480 с.
9. **Кльоба Л.Г.** Управління банківською інвестиційною діяльністю : монографія / за ред. д-р екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Львів : Вид-во "Тріада плюс", 2007. – 194 с.
10. **Кузнецова А.Я.** Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія / А.Я. Кузнецова. – Львів : Львів. банк. ін-т НБУ, – 2005. – 367 с.
11. **Реверчук С.К.** Управління і регулювання банківською інвестиційною діяльністю : монографія / за ред. д-р екон. наук, проф. С.К. Реверчука / С.К. Реверчук, Л.Г. Кльоба, М.Б. Паласевич. – Львів : Вид-во "Тріада плюс", 2007. – 352 с.

Кльоба Л.Г. Оптимизация государственной регуляции банковской деятельности

Исследованы суть, значение и условия оптимизации государственной регуляции банковской деятельности. Проанализировано влияние государственной регуляции на развитие банковской деятельности. Предложено учитывать полезность государственной регуляции и расходы, связанные с регуляцией банковской деятельности.

Ключевые слова: банк; банковская деятельность; государственная регуляция; регуляция банковской деятельности; интенсивность государственной регуляции; полезность регуляции; расходы, связанные с регуляцией банковской деятельности; оптимизация государственной регуляции.

Kloba L.G. Optimization of state banking

Investigate the nature, value and optimization of state regulation of banking. The influence of government regulations on banking activities. For taking into account the usefulness of government regulation and the costs associated with regulation of banking.

Keywords: bank, banking, government regulation, banking regulation, the intensity of government regulation, utility regulation, the costs associated with regulation of banking activities, optimization of government regulation.

УДК 336.722.14

Аспір. М.Б. Колісник¹ – Львівська КА

**МІСЦЕ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ У СТРУКТУРІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**

З'ясовано сутність Центрального банку та його основні функції, проаналізовано шляхи створення центральних банків та етапи їх розвитку, охарактеризовано систему банківського нагляду в Україні та ступінь незалежності Національного банку України (НБУ).

Ключові слова: банк, Центральний банк, НБУ, національна грошова одиниця, емісія, система банківського нагляду, грошово-кредитна політика.

Вступ. Функціонування дворівневої банківської системи ринкового типу організується та контролюється за посередництвом центрального банку. Без результативної його діяльності неможливий розвиток банківської системи, оскільки центральний банк великою мірою несе відповідальність за її функціонування, безпеку та стабільність, організовуючи та контролюючи її діяльність. Саме центральний банк захищає інтереси як вкладників, так і кре-

¹ Наук. керівник проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА